

Hur man främjar elever med läs-och skrivsvårigheter

– EN KUNSKAPSÖVERSIKT

Grund
Pedagogiskt arbete

Tobias Pettersson
Sofie Hillman

2025-LÄR1-3-G12

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3

Svensk titel: Hur man främjar elever med läs-och skrivsvårigheter - en kunskapsöversikt

Engelsk titel: How to promote pupils with reading and writing difficulties - Literature overview

Utgivningsår: 2025

Författare: Sofie Hillman & Tobias Pettersson

Handledare: Martin G Erikson

Examinator: Viktor Aldrin

Nyckelord: Läs-och skrivsvårigheter, undervisningsmetoder, stöd, grundskola

---

Sammanfattning:

Kunskapsöversikten handlar om hur man som lärare främjar elever med läs-och skrivsvårigheter. Syftet var att identifiera och analysera vilka undervisningsmetoder som tillämpas för elever med läs-och skrivsvårigheter samt hur man som lärare stödjer dessa elever i undervisningen.

Denna kunskapsöversikt grundar sig i sju vetenskapliga artiklar och två avhandlingar som vi fann genom en litteratursökning i tre olika databaser och en resurssamling. Studierna använde sig av varierande metoder såsom intervjuer, enkät och observation, vilket gav ett brett resultat.

I resultatet framkom det att en metod eller ett arbetssätt inte är tillräckligt för att främja elevers läs-och skrivutveckling utan man måste kombinera flera. Det framkom även andra viktiga faktorer, bland annat samspelet mellan specialpedagog och lärare, detta för att tidigt upptäcka elever som befinner sig i en riskzon.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
2. METOD	5
2.1 Urvalskriterier och urvalsprocess	5
2.2 Databaser.....	6
2.3 Sökmetod och sökprocess	7
2.4 Urval av vetenskapliga artiklar	9
3. RESULTAT	11
3.1.1 Studierna syfte.....	11
3.1.2 Studiernas metod och datainsamling.....	12
3.1.3 Studiernas resultat	15
3.2 Fördjupad analys	19
3.2.1 Vilka undervisningsmetoder gynnar elever med läs- och skrivsvårigheter?.....	20
3.2.2. Hur kan man som lärare stödja elever med läs- och skrivsvårigheter?	22
4. DISKUSSION	24
4.1 Forsknings diskussion	24
4.1.1 Styrkor och svagheter.....	25
4.2 Metoddiskussion.....	26
4.3 Relevans för läraryrket	26
5. SLUTSATSER	27
Referenser	29

FÖRORD

Innan valet av inriktning genomfördes en litteraturöversikt för att få syn på om det fanns tillräckligt med forskning kring området. Efter val av område specificerades urvalskriterierna för att effektivt kunna söka relevant forskning. Sökningen av artiklar genomfördes enskilt för att sedan gemensamt avgöra dess relevans och föra in dem i tabeller, därefter fortsatte det skrivna arbetet tillsammans. Vi vill även tacka vår handledare Martin G Erikson som hjälpt och guidat oss genom detta arbete.

1. INLEDNING

Under våra fyra år på *grundlärarutbildningen F-3 på Högskolan i Borås* har vikten av en god kvalitet i undervisningen kopplat till läs- och skrivundervisning framkommit. På den verksamhetsförlagda utbildningen tydliggörs det emellertid att många elever ännu inte knäckt läs- och skrivkoden kopplat till vad styrdokumentet säger. Det finns forskning som är i betydelse för lärare trots detta så sjunker elevernas kunskaper inom läs-och skrivinläring. Lärarna behöver därmed utbilda sig och få utvecklade kunskaper för att resultatet på elevernas läs-och skrivkunskaper skall förändras (Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin 2015; Tjernberg 2013). Forskningen når inte lärarna på samma sätt som tidigare längre, det finns alltså ett glapp mellan lärarna och forskningens kunskaper. Det verkar finnas en brist i lärarnas kunskap, gällande läs-och skrivinläring, vilket är avgörande för elever kunskapsutveckling. Lärare behöver därmed utvecklas för att kunna nå elever med dessa svårigheter förklarar Alatalo (2011). Det finns en brist idag hos lärare om vad olika metoder och modeller innebär, vilket gör att om läraren inte har kunskap om vad en metod innefattar så kan man inte anpassa den utifrån de elever och behov man har i klassen. Vilket gör att det brister i lärarens pedagogiska förmåga och på så vis tappar man elever i dess läs-och skrivinläring beskriver Nilvius och Svensson (2022)

Specialpedagogiska myndigheten (2024) beskriver att ungefär 25% av Sveriges befolkning har svårigheter med att både läsa och skriva. *Generella läs-och skrivsvårigheter* innefattar alla personer som har svårigheter i att kunna läsa och skriva. Det kan handla om de bakomliggande faktorerna såsom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, hörsel-och synnedsättning eller annat modersmål. Det kan även grunda sig i bristfällig kunskap inom läs-och skrivundervisning, men med rätt stöd och god läs- och skrivträning kan det tränas bort. Jämförelsevis med *dyslexi* som är en medfödd funktionsnedsättning i hjärnans system. Det handlar om att de personer som har denna diagnos upplever en svårighet i att kunna läsa, skriva samt förstå texter. Denna funktionsnedsättning går inte att träna bort men med rätt stöd och god läs- och skrivträning går denna förmåga att tränas upp.

Skolverket (2022, s.224) förklarar ”Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften”. Vi anser att läsning samt skrivning är en viktig grundpelare både inom skolans världar och senare i livet. Specialpedagogiska myndigheten (2024) skildrar att elever med läs- och skrivsvårigheter kan ha en problematik

gällande förståelse kring texter samt instruktioner, detta leder i sin tur till en svårare inhämtning och visade kunskaper.

Tjernberg (2013) beskriver att inom skolans världar fokuserar forskningen ofta på bristerna och det negativa, det är tveksamt om det gynnar denna yrkesgrupp i praktiken. Därmed behövs forskning som är positiv och undersöker det som fungerar bra i verksamheten. Vi har därmed valt att undersöka vad forskningen säger om läs- och skrivsvårigheter, kopplat till undervisningsmetoder och främjande arbetssätt, hur man som lärare kan använda sig av olika metoder samt olika stöd för att gynna dess inläring gällande detta område. Anledningen till att båda begreppen undersöks är för att i styrdokumentet benämns ofta läsning och skrivning tillsammans. Detta är även något Alatalo (2023) styrker genom att förklara att läs- och skrivutveckling går hand i hand.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet som ligger till grund för denna kunskapsöversikt handlar om att undersöka samt analysera vad forskningen säger gällande undervisningsmetoder och stöd kopplat till elever med läs- och skrivsvårigheter. För att besvara syftet tar vi hjälp av följande två frågeställningar:

- Vilka undervisningsmetoder gynnar elever med läs- och skrivsvårigheter?
- Hur kan man som lärare stödja elever med läs- och skrivsvårigheter?

2. METOD

I det här avsnittet av kunskapsöversikten presenteras genomförandet av litteratursökningen. Det redogörs även vilka databaser som har använts och anledningen till de ställningstagandena som har gjorts. Urval och urvalsprocessen nämns även.

2.1 Urvalskriterier och urvalsprocess

I denna kunskapsöversikt har en urvalsprocess genomförts för att få ett konkretiserat område kring ämnet. En urvalsprocess kan verkställas i olika steg. Denna urvalsprocess beskriver Eriksson-Barajas, Forsberg och Wengström (2013) i sex olika steg. Det första steget handlar om att bestämma ett ämne för att sedan koppla vidare detta till sökord som är relevanta för ämnet. Detta styrker Nilholm (2017) genom att förklara vikten av att använda sig av väl valda begrepp kopplat till ämnet man vill forska om, detta för att desto fler avgränsningar inom

ämnet desto fler omfattade litteratursökningar. Därefter, i det andra steget skall kriterier identifieras, urvalskriterier, vilket står nedan i *tabell 1*. Efter de två stegen görs en sökning i olika databaser som är väsentliga.

Eriksson-Barajas, Forsberg och Wengström (2013) fortsätter med att beskriva fjärde steget i urvalsprocessen. Det beskrivs på så vis att söka efter icke publicerade artiklar för att undersöka den nuvarande forskningen. I kunskapsöversikten var ett av kraven i urvalskriterierna peer reviewed, således var detta steg inte relevant. Det femte steget förklarar vikten av att undersöka titlar och sammanfattningar i tidigt skede för att urvalet av litteratur skall kunna sällas bort. Slutligen är det sista steget en djupdykning i den litteratur som valts.

Tabell 1: Urvalskriterierna

Urvalskriterier
Peer reviewed
Årtal 2010–2024
Årskurs F-3
Läs- och skrivsvårigheter
Undervisningsmetoder
Stödjande elever

Tabell 2: Inkluderings- och exkluderingskriterier

Inkluderingskriterier	Exkluderingskriterier
Peer reviewed	Inte peer reviewed
Tillgängliga artiklar	Inte tillgängliga artiklar/betalartiklar
Forskning publicerad efter 2010	Forskning publicerad innan 2010
Artiklar/avhandlingar	Kunskapsöversikter

2.2 Databaser

Vid sökningen av artiklar till kunskapsöversikten användes tre databaser och en resurssamling. Den databas som i huvudsak användes var Primo, vilket är Högskolan i Borås egen databas. Vilket vi har fått användarerfarenhet av genom föreläsning av biblioteket. Primo är en databas som man kan applicera ett flertal filter på för att få träffar utifrån den relevans man söker (Högskolan i Borås 2023).

Utöver Primo fann vi en relevant artikel utifrån våra urvalskriterier i ERIC Proquest. Denna databas har huvudfokus på området pedagogik och psykologi, databasen erbjuder dessutom inte hela texter och endast länkar skildrar (Eriksson-Barajas, Forsberg och Wengström 2013).

Vi använde oss även av Google Scholar där en relevant avhandling valdes. Anledningen till att denna databas nästintill inte utnyttjades var på grund av dess bristfälliga filtreringar möjligheter. Möjligheten att filtrera utifrån peer reviewed saknades och skulle därmed vara för tidskrävande att granska. Eriksson-Barajas, Forsberg och Wengström (2013) beskriver Google Scholar som en databas som är fri och tillgänglig för alla, där det finns hela texter av vetenskapliga artiklar, dock utan filtret peer reviewed.

Den resurssamlingen som användes var Specialpedagogiska skolmyndighetens lista över avhandlingar relaterade till läs- och skrivsvårigheter som man kan hitta på deras hemsida under litteraturlista.

2.3 Sökmetod och sökprocess

Som det tidigare nämns i avsnittet 2.1 urvalskriterier och urvalsprocess förklaras vikten av att använda sig av väl valda sökord för att få ett omfång av relevans i studierna. En annan viktig aspekt av sökmetoder är omfånget av årtal vilket är bestämt i urvalskriterierna. Valet av årtalen handlar om att finna relevant, nyanserad och aktuell forskning kopplat till vårt område, detta för att skolvärlden kontinuerligt förändras på grund av att de olika samhällsaspekterna. Ett exempel på detta är barns ändrade synsätt på den digitaliserade världen. Vilket även Bjärvall (2022) styrker.

En annan viktig aspekt gällande sökmetoden handlar om språket, för att uppnå en bredare sökning valdes sju studier som var skrivna på det engelska språket och två på det svenska språket. Ett flertal av studierna med relevans skrivs på ett annat språk än modersmålet för att forskarna själva skall kunna få en bredare målgrupp trots att dess forskning genomfördes i Sverige, i detta fall, på svensk skola.

I den första sökningen användes databasen primo med begreppskombinationen "reading and writing" "methods" "sweden" "primary" med filtrena peer reviewed och årsspannet 2010–2024. Dessa begreppskombinationer gav 1995 träffar, vi såg över de 3 första sidorna och tre artiklar valdes utifrån de sidorna. Andra sökningen som genomfördes var även i primo utifrån

urvalskriterierna men med andra begreppskombinationer, ”reading and writing education” ”primary” där en artikel av 166 möjliga träffar var relevant utifrån de 3 första sidorna.

I tredje sökningen med samma filter användes sökorden ”reading and writing difficulties” ”primary school swed”. Vi beslutade oss för att använda en artikel av 124 träffar, de första 3 sidorna sågs över. Det söktes även på ”reading and writing difficulties” ”primary school” ”teaching methods” som gav 144 träffar, varav en var relevant utifrån 4 sidorna som sågs över. Dock, efter att ha djupläst dessa två artiklar, fann vi dem inte relevanta eftersom de inte besvarade våra frågeställningar.

Femte sökning på primo med fortsatt filtrering med en sökkombination på svenska, ”läs och skrivsvårigheter” ”specialpedagogik”, gav oss fem träffar där en var aktuell. På grund av det begränsade urvalet av svenska träffar, prioriterades sökningar på engelska för att få en fortsatt möjlig genomförbar undersökning. För att utöka sökningen ändrades årsspannet med 5 år, det vill säga att årsspannet ändrades till 2005–2024 med fortsatt krav på peer reviewed. Begreppskombinationen var ”reading and writing” ”methods” ”sweden” ”primary” vilket gav fler träffar än tidigare, 2572 träffar, vi såg över de 3 första sidorna och ansåg att en var relevant.

Den sista sökningen som gjordes i primo låg årsspannet på 2010–2024 med sökkombinationerna ”teaching methods” ”reading and writing” ”primary” ”sweden” gav oss en artikel av 427 träffar, de 4 första sidorna sågs över. Det beslutades att den sista sökningen inte var användbara eftersom den inte besvarade frågeställningen som var angiven.

Den första och enda sökningen som gjordes i ERIC proquest var med sökkombinationen ”reading and writing” ”sweden” ”primary” med krav på peer reviewed samt årsspannet 2010–2024, vilket gav åtta träffar varav en var relevant.

Som det tidigare nämns i denna kunskapsöversikt var Google Scholar en databas vi inte ville använda på grund av dess bristande avgränsning förmåga gällande peer reviewed, dock användes Google Scholar till en av våra avhandlingar. Begreppskombinationen var på svenska ”läs och skrivsvårigheter i grundskolan ” ”undervisningsmetoder”, av 1420 möjliga träffar sågs de första 4 sidorna över och utifrån det valdes en. Författaren till avhandlingen är sedan tidigare påträffad känd forskare inom utbildningen. ”

Tabell 3: Sammanställning av sökord, antal träffar samt artiklar som kunde användas.

Databas	Sökord	Antal träffar	Kan användas
Primo	"reading and writing" "methods" "sweden" "primary"	1995 valde 3	3
Primo	" reading and writing education" "primary"	166 valde 1	1
Primo	"reading and writing difficulties "primary school swed"	124 valde 1	0
Primo	"reading and writing difficulties" "primary school" "teaching methods"	144 valde 1	0
Eric	"reading and writing" "Sweden" "primary"	8 valde 1	1
Primo	"läs och skrivsvårigheter" "specialpedagogik"	5 valde 1	1
Primo	"reading and writing" "methods" "Sweden" "primary"	2572 valde 1	1
Google Scholar	"läs och skrivsvårigheter i grundskolan" "undervisningsmetoder"	1420 valde 1	1
Primo	"teaching methods" "reading and writing" "primary" "sweden"	427 valde 1	0

2.4 Urval av vetenskapliga artiklar

I avsnitt 2.3 presenteras *tabell 3* som sammanställer antalet artiklar vi funnit relevanta utifrån våra utvalda urvalskriterier. Spalterna kategoriserades utifrån databas, sökord, antal träffar, och kan användas. Två doktorsavhandlingar är inkluderade eftersom dessa gav en fördjupning i läs- och skrivsvårigheter.

Utifrån de tio artiklar och två avhandlingar som var relevanta sällades tre bort. Studien av Grigorenko et al. (2020) fann vi inte relevant. Detta för att artikeln gav en forskningsöversikt gällande inlärningssvårigheter under de senaste 50 åren i USA och fokuset i denna kunskapsöversikt var svenska skolan. Hebert et al. (2018) undersöker hur barn med dyslexi kämpar med att skriva, denna valdes bort eftersom den baserar sin data utifrån andras forskning och lyfter endast skrivsvårigheter. Furnes et al. (2024) genomförde en jämförelsestudie mellan USA och Sverige utifrån läs-och skrivkunskaper vilket urvalskriterierna inte ligger till grund för i denna kunskapsöversikt.

Sandström Kjellin och Wennerströms (2006) artikel publicerades 2006 vilket var utanför våra urvalskriterier. Artikeln inkluderades trots att den undersökte hur elever med läs- och skrivsvårigheter engagerar sig i olika klassrumsaktiviteter eftersom den ändå besvarar vår frågeställning. Nilsen (2011) undersökte inte endast årskurserna F-3 utan även andra åldrar

men bidrog till ett utökat perspektiv kring undervisningsmetoder gällande läs-och skrivsvårigheter. Slutligen gjordes ett urval där vi valde att använda oss av sju artiklar och två avhandlingar på grund av att de stämde in på området som undersöktes.

Tabell 4: Sammanställning av de artiklar som valdes utifrån; titel, författare, årtal, språk/land och metod.

Titel	Författare	Årtal	Språk/land	Metod
Teacher's perspective on how to promote children's learning in reading and writing	Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin	2015	Engelska, Sverige	Kvalitativ
The Most Important Thing: Students with Reading and Writing Difficulties Talk About their Experiences of Teachers' Treatment and Guidance	Nielsen	2011	Engelska, Sverige	Kvalitativ
Efficacy evaluation of a full-scale response to intervention program for enhancing student reading abilities in a Swedish school context	Nilvius, Svensson	2022	Engelska, Sverige	Kvantitativ
Primary school teachers' use and perception of digital technology in early reading and writing education in inclusive settings	Fälth, Selenius	2024	Engelska, Sverige	Kvantitativ
Teachers' Perspectives on Promoting Reading and Writing for Pupils with Various Linguistic Backgrounds in Grade 1 of Primary School	Sandberg och Norling	2020	Engelska, Sverige	Kvalitativ
Designs for Learning: Focus on Special Needs; Designs for Digitalised Literacy Education in a Swedish Lower Primary School	Forsling	2019	Engelska, Sverige	Kvalitativ
Classroom activities and engagement for children with reading and writing difficulties	Sandström Kjellin och Wennerström	2006	Engelska, Sverige	Kvalitativ
Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1-3	Alatalo	2011	Svenska, Sverige	Kvalitativ och kvantitativ
Framgångsfaktorer i läs- och skrivlärande: En praxisorienterad studie med utgångspunkt i skolpraktiken	Tjernberg	2013	Svenska, Sverige	Kvalitativ

3. RESULTAT

I det här avsnittet presenteras en sammanfattande beskrivning på de utvalda studierna utifrån syfte, metod och resultat. I avsnittet 3.2 fördjupad analys besvaras frågeställningarna; vilka undervisningsmetoder gynnar dessa elever samt hur kan man som lärare stödja elever med läs- och skrivsvårigheter.

3.1 En sammanställning av studierna

I avsnitt 3.1 presenteras en sammanfattning utifrån rubrikerna; syfte, metod och resultat. Efter sammanställningen av studierna genomförs en fördjupad analys för att kunna besvara våra frågeställningar kring detta område, vilket presenteras i avsnittet 3.2 fördjupad analys.

3.1.1 Studierna syfte

Nielsen (2011) genomförde en studie som undersökte elever med läs-och skrivsvårigheter samt dyslexi och hur eleverna själva vill att lärare stöttar och hjälper dem att komma vidare i sin läs- och skrivutveckling. Sandström Kjellin och Wennerström (2006) har gjort en studie som också riktar sig mot elever med läs-och skrivsvårigheter. Huvudfokus var att analysera och jämföra delaktighet och engagemang hos eleverna under lektionerna. Dessa studier har ett tydligt elevfokus, medan Nilvius och Svensson (2022) genomförde en studie med både elev och lärarfokus, gällande hur effektiv *RTI-modellen* (response to intervention) är för att förbättra läsförmågan hos svenska elever i årskurs 2. Denna studie representerar en mer strukturerad och forskningsbaserad metod jämfört med resterande studier.

Alatalo (2011) undersökte och analyserade lärarnas möjligheter och svårigheter kopplat till läs-och skrivundervisning, exempelvis identifiera elevers svårigheter samt hur man som lärare kan bidra till fortsatt utveckling. Liknande studie genomförde även Tjernberg (2013) som handlade om att identifiera och analysera lärarnas didaktiska val gällande läs- och skrivningen, på en skola som hade uppnått goda resultat inom detta område. Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015) undersökte lärarnas metoder gällande läs- och skrivinlärning och hur den kan främja elevernas kunskapsinhämtning. Likt, undersökte även Sandberg och Norling (2020) lärarnas perspektiv gällande främjandet av den tidiga läs- och skrivutvecklingen. Dessa studier undersöker lärarnas perspektiv i jämförelse med Nielsen (2011) och Sandström Kjellin och Wennerström (2006) som undersökte elevperspektivet samt Nilvius och Svensson (2022) som undersökte både elev- och lärarperspektivet.

Forslings (2019) syfte är att lyfta utmaningarna med hur man kan skapa en digital lärmiljö för elever, speciellt för elever med särskilda behov. Hon granskar även hur lärarna tar hjälp av digitala verktyg för att främja elevers läs- och skrivutveckling. Till skillnad från Fälth och Selenius (2024) studie, som enbart syftade till att undersöka hur lärare använder sig av digitala verktyg för att främja elevers läs- och skrivutveckling. Till skillnad från resterande studier så presenterar Forslings (2019) och Fälth och Selenius (2024) en teknologisk lösning som kan anpassas efter olika behov. Dock undersöker även Fälth och Selenius (2024) lärarnas perspektiv på digitala verktyg jämfört med Forslings (2019) som lyfter elevperspektivet.

Studiernas syfte visar en tydlig tendens till att kombinera teoretiska analyser med praktiska lösningar för att utveckla elevers läs- och skrivinlärning. Trender som tydligt framkommer handlar om att inkludera elevernas perspektiv, förbättra lärarnas didaktiska kompetens, utvärdera specifika metoder och använda digitala verktyg. Ett genomgående mönster är att forskningen strävar efter att skapa en mer inkluderande och effektiv undervisning för eleverna.

3.1.2 Studiernas metod och datainsamling

Det framkommer i studierna nedan att de använder sig av olika metoder för att undersöka och besvara sina syften. De använder sig av bland annat kvantitativ och/eller kvalitativa metoder vilket man kan se som en trend beroende på vad forskarna vill undersöka. Nedan presenteras studiernas metoder och en sammanfattande analys om vilka trender som framkommit.

Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015) genomförde semistrukturerade intervjuer i två kommuner med 18 grundskollärare som har stor erfarenhet av att arbeta i årskurs ett. Elva av dem har arbetat i 31–40 år, två i 21–30 år, tre i 11–20 år och två av dem i 1–10 år. Intervjuerna fokuserade på vilka förhållningssätt och strategier lärarna använde i sin undervisning för att främja läs- och skrivinlärning.

Nielsen (2011) genomförde en intervjustudie på nio personer från olika områden varav fem kvinnor och fyra män med ett brett åldersspann från 8–53 år, tre av dem gick i vuxenutbildning, fyra i gymnasiet och två i grundskolan. Kravet gällande urvalet var att de skulle ha läs- och skrivsvårigheter på olika hög grad men även ett mål att övervinna dessa svårigheter. Intervjuerna hölls en gång i månaden under en termin och avslutades med en uppföljningsintervju sex månader senare. Deltagarna blev också observerade i olika typer av läs- och skrivsituationer, detta för att ha kompletterande material till intervjuerna.

Nilvius och Svensson (2022) genomförde en kvantitativ studie på två skolor i södra Sverige i årskurs 2. Det var totalt 22 elever som var jämnt uppdelade i två grupper. Studien sträckte sig över två och ett halvt år med uppföljningsbedömningar. De använde sig av en kvasi-experimentell design, vilket betyder att man inte delat upp personer i grupper slumpmässigt utan man har delat in dem manuellt. Den ena gruppen fick RTI-interventioner och den andra gruppen fick traditionell undervisning. RTI-gruppen och TAU-gruppen jämfördes sedan för att se vilken strategi som gav bäst resultat.

Fälth och Selenius (2024) undersökte 289 F-3 lärare i Sverige som hade mellan 1–45 års erfarenhet, 111 av 289 hade speciallärarexamen som komplettering till sin lärarexamen. Deltagarna fick ett digitalt nyhetsbrev av Legilexi där de blev erbjudna att delta i en online enkät som var anonym. Enkäten bestod av frågor som undersökte hur lärare inkluderar *digitala verktyg* i undervisningen, de frågade även om deras uppfattning om detta samt hur planeringen gick till. Studien använde två olika skalor för att undersöka lärarnas uppfattning och användande av digitala verktyg kopplat till läs- och skrivfärdigheter.

Sandberg och Norling (2020) genomförde en intervjustudie i tre skolor med olika geografiska områden. Valet av dessa tre skolor var strategiskt utformade, detta för att jämföra skillnader. Det var 17 lärare som deltog, fem lärare i förskoleklass och 12 lågstadielärare. De delades upp i tre grupper med 4–8 deltagare i varje grupp varav grupperna bestod av ett mixat urval med förskoleklasslärare och lågstadielärare. Intervjuerna hade två övergripande teman som var utgångspunkten för intervjuerna. Dessa teman innehöll frågor om didaktiska val, exempelvis lärarnas definition av läs och skrivutveckling samt hur olika miljöer och genomgångar kan skapa en mer grundlig språkkompetens.

Forsling (2019) genomförde en studie i olika faser, fas ett 2012 och fas två 2014, i en F-3 skola i Sverige. Denna skola blev utvald på grund av att undervisningen innehöll digitala verktyg. Intervjuerna genomfördes med en semistrukturerad karaktär och handlar om lärmiljöer samt för och nackdelar med digitala verktyg. I fas ett så genomfördes intervjuer med två förskollärare, två årskurs 1-lärare och två årskurs 2-lärare, därefter genomfördes fas 2 med hjälp av longitudinell design. Fas 2 var också intervjuer men hölls med två årskurs 3-lärare, en specialpedagog och en ämneskoordinator i språk samt observationer i årskurs 3.

Sandström Kjellin och Wennerström (2006) genomförde en fallstudie som bestod av ett urval på 23 barn med läs- och skrivsvårigheter och dyslexi samt en lika stor kontrollgrupp.

Deltagarna kom från olika skolor och hade ett åldersspann från förskola till gymnasium. Detta för att undersökningens fokus främst handlade om läs-och skrivsvårigheter snarare än kopplat till ålder. De observationer som gjordes kollade på elev-parens delaktighet och engagemang i klassrummets olika aktiviteter med hjälp av ett observationsformulär. I följd med observationen genomfördes en intervju med respektive elev-par som observerades.

Alatalo (2011) genomförde en studie som använder sig av kvalitativ och kvantitativ data. I den kvalitativa delen använder hon sig av halvstrukturerade intervjuer med åtta lärare i årskurs 1 och 2. Intervjufrågorna var öppna och slutna och handlade om hur lärarnas förhållningssätt är kopplat till läs-och skrivundervisning. Detta för att förstå lärares möjligheter och svårigheter i sin undervisning gällande systematiskt och strukturerat förhållningssätt i läs- och skrivning. I den kvantitativa delen genomfördes en enkätstudie samt ett kunskapstest där urvalet bestod av 249 lärare, med olika utbildning och erfarenheter i årskurs 1–3. Enkätens frågor var kopplade till lärarnas bakgrund samt deras läs-och skrivundervisning. Kunskapstestet är indelat i tre olika delar; språkets strukturer, stavningskonventioner samt läsflyt och läsförståelse.

Tjernberg (2013) gjorde ett medvetet val att välja en skola som nationellt fått uppmärksamhet för dess goda resultat kring läs-och skrivinlärning trots läs-och skrivsvårigheter. Skolan ligger i ett landsbygdssamhälle, bestående av årskurserna F-9. Denna studie är en longitudinell fallstudie som använder sig av en abduktions forskningsstrategi. Triangulering användes genom att utnyttja flera olika datainsamlingsmetoder. Dessa metoder var främst intervjuer, fältanteckningar och klassrumsobservationer. De första intervjuerna var med sex lärare samt en logoped, syftet med denna intervju var att synliggöra lärarnas undervisning kopplat till elevernas eget lärande. Därefter genomfördes observationer i klassrummen, den genomfördes i fyra olika klassrum under 48 tillfällen, med ett fokus på skriftspråks aktiviteter samt pedagogisk gestaltning. Efter dessa observationer genomfördes intervjuer med 51 lärare.

Studiernas metoder visar en tydlig trend att använda kvalitativa och/eller kvantitativa metoder för att undersöka läs- och skrivutveckling. Semistrukturerade intervjuer är en vanlig kvalitativ metod, som ofta kompletteras med observationer för att få en djupare förståelse av undervisningen och lärandets praktik. Forsling (2019), Nielsen (2011), Sandström Kjellin & Wennerström (2006) och Tjernberg (2013) använder semistrukturerade eller halvstrukturerade intervjuer som en central metod där de även kompletterar med

observationer till skillnad från med Sandberg & Norling (2020) och Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015) som endast använder semistrukturerade intervjuer.

Jämförelse med forskarna ovan som använder sig av en kvalitativ metod använder både Fälth och Selenius (2024) Nilvius och Svensson (2022) en kvantitativ metod. Dock på olika sätt, Fälth och Selenius (2024) använder sig av enkäter medan Nilvius och Svensson (2022) kollar på resultatet av modellen de använder sig av. Till skillnad från forskarna ovan använder endast Alatalo (2011) sig av de båda metoderna kvantitativ och kvalitativ, genom både enkäter och intervjuer.

3.1.3 Studiernas resultat

De metoder och modeller som presenteras beskrivs mer ingående i avsnittet 3.2 fördjupad analys.

Läs- och skrivutveckling är ett centralt område inom forskning och undervisning med tanke på dess betydelse för elevernas fortsatta utveckling. Studierna har visat att en strukturerad och varierad undervisning, som både integrerar traditionella metoder och digitala verktyg. Vilket kan ge eleverna bättre förutsättningar att utveckla grundläggande färdigheter inom läs-och skrivningen. Genom att kombinera olika metoder och modeller såsom phonics, whole language och writing to reading samt dra nytta av digitala verktyg, kan lärare skapa en inkluderande och individanpassad undervisning (Alatalo 2011; Sandberg, Hellblom-Thibblin & Garpelin 2015; Nielsen 2011; Nilvius & Svensson 2022). En trend som vi har sett är att lärare kombinerar modeller, metoder och digitala verktyg.

Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelins (2015) resultatet visar på betydelsen av en strukturerad undervisning i den alfabetiska koden för att ge eleverna rätt förutsättningar inom läs- och skrivutvecklingen. Detta för eleverna ska kunna skapa sig en god koppling mellan fonem och grafem. *Fonem* betyder ”minsta betydelseskiljande språkljud.” (Elbro 2022 s.42) och *grafem* handlar om visuella tecken som representerar ett förbestämt ljud (fonem). Det kan handla om en eller flera bokstäver. Ett grafem kan sammankopplas med ett eller flera fonem (Norén 2022).

Ett bra sätt att träna på detta vilket lyfts i artikeln är att använda sig av veckans bokstav som tränar elevernas sinne för dess form och ljud, vilket blir då lätt att känna igen. Resultatet lyfter även att det inte räcker att använda sig av en metod utan att kombinera flera. En metod

de lyfter är *writing to reading*. Genom att använda sig av denna metod kan man individualisera på så vis att skriva tillsammans i helklass, i par eller själv beroende på vart eleven är i sin läs-och skrivutveckling. De använder sig även av tre andra metoder och modeller: *Bornholm, whole language och phonics*. I årskurs ett genomförs ett standardtest för undersöka var eleverna är i sin läs-och skrivutveckling, dock beskrivs det även att ytterligare stödinsatser inte erbjuds på grund av att eleverna skall följa den ordinarie undervisningen som ges beskriver Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015).

Resultatet Nielsen (2011) presenterar indikerar på tre områden som är viktiga för personer med läs-och skrivsvårigheter på olika hög grad. Det första området handlar om att lärare skall uppmärksamma personen och inte efter dess svårigheter. Det är av stor vikt att man som lärare respekterar och uppmuntrar dem till att övervinna svårigheterna. Det andra område som identifieras var vikten gällande användandet av olika typer av verktyg och hur dessa kan motivera eleverna samt utveckla deras kunskapsinläring. Verktygen som lyfts är digitala verktyg, läromedel samt skönlitterära böcker. Det sista området som beskrivs handlar om att läraren individualiserar undervisningen efter elevens egen förmåga. Nielsen (2011) förklarar vikten av att elever får arbeta i sin egen takt och i en miljö de känner sig trygga i för att kunna utvecklas. Det är även av stor vikt att eleverna själva får möjligheten att läsa högt för till exempel lärare, detta för att utveckla avkodningsförmågan.

Forskningen beskriver vikten av att elever får arbeta i sin egen takt vilket skapar förutsättningar för lärande (Nielsen, 2011). Detta lyft även i Nilvius och Svensson (2022) som påvisar positiva effekter av att implementera RTI-modellen i undervisningen jämfört med traditionell undervisning. Resultatet visar att RTI-gruppen blev i ett mindre behov av stöd samt att de behöll läsförmåga i större utsträckning jämfört med TAU-gruppen, treatment as usual. RTI- gruppen visade även på flera styrkor som en större utveckling i avkodning, läsning av nonsensord och läsförståelse. Det upptäcktes i uppföljningen efter 1,5 år att RTI gruppen var mycket starkare i att läsa nonsensord jämfört med TAU-gruppen, avkodning och läsförståelse var inte lika stor skillnad på uppföljningen. Dock i alla tester såg man att kunskapsnivån var jämnare i RTI gruppen. Lärarna lyfte även den positiva effekten att RTI modellen hjälpte dem att kunna ge snabbare individuellt stöd. Genom att sätta in stödinsatser hos dessa elever som var i behov av dem, sattes exempelvis hjälpmedel in som kunde förbättra deras utveckling gällande området läs-och skrivning. En metod de använde sig av

var writing to reading vilket gav goda resultat. Nivlius och Svensson (2022) lyfter även upp vikten av samarbetet mellan lärare och specialpedagog.

Sandberg och Norling (2020) beskriver i sitt resultat att lärarna anser att läs-och skrivutvecklingen är en viktig grund för fortsatt utveckling men även senare i livet. Det förklaras även att som lärare behöver man använda sig av en balanserad undervisning som består av både traditionell undervisning och integreringen av digitala verktyg. De traditionella undervisningsformerna är: fonem och grafem, ordbilder, alfabetets avkodning, högläsning, textbearbetning med hjälp av diskussioner. De presenteras att lärarna använder sig av ett flertal metoder, dock är det endast en metod som presenteras writing to reading vilket de kombinerar med digitala verktyg. De använder sig även av veckans bokstav vilket kan integreras med digitala verktyg i form av ett speciellt tangentbord. Eleverna kan trycka på bokstaven och får direkt ljudet till sig. Även i detta resultat presenteras de att det är av stor vikt som lärare att man samarbetar med specialpedagogen om man upplever att det finns risk för senare problem i elevernas läs-och skrivinlärning.

Fälth och Selenius (2024) beskriver att mer än hälften av lärarna som deltog uppgav att eleverna övade fonologisk medvetenhet, avkodningsförmåga, ordförråd, stavning eller textredigering med hjälp av digitala verktyg varje vecka. *Fonologisk medvetenhet* handlar om det talade språkets ljud, för att förstå bokstävernas innebörd krävs det en förståelse för att ord består av ljud (Elbro 2022). *Avkodning* handlar om läsningens tekniska sida, med det syftas det på att kunna sammankoppla ords grafem (bokstäver) med fonem (språkljud) samt sammanljuda dem till en syntes (ord). Avkodning kan bland annat vara alfabetisk, logografisk, ortografisk eller automatiserad. (Norén 2022) Man kan även se att tre fjärdedelar av lärarna upplever att användandet av digitala verktyg kan främja läs-och skrivutvecklingen genom att lyssna på texter. Resultatet visade även på att en tredjedel av lärarna använder sig av text-till-tal dataprogram för att stärka läsförmågan samt ett tal-till-text dataprogram för att stärka skrivförmågan. Slutligen förklaras det att tre fjärdedelar av lärarna väljer att använda sig av digitala verktyg som en anpassning inom läs-och skrivundervisningen för att stödja de elever som är i behov. Även här beskrivs vikten av samarbetet mellan lärare och specialpedagog.

Forslings (2019) resultat visar att digitala verktyg kan med fördel stödja elever med läs- och skrivsvårigheter. Resultatet visade att beroende på hur lärarna utformade sin lektionsplanering med hjälp av digitala verktyg gav detta gynnande resultat för eleverna i sin

läs-och skrivutveckling. Användandet av digitala verktyg kan kategoriseras följande: deltagande, motivation, lärande och meningsskapande. Resultatet visar även att det hela tiden tillkommer nya digitala verktyg som kan utveckla undervisningen. De upplevde även att digitala verktyg kunde skapa ett meningsfullt lärande genom att använda en dator korrekt och genom direkt kommunikation. Ett annat kommunikationsverktyg de använder sig av är rösten i stället för pennan, vilket gav även elever med svårigheter motivationen till att lära sig, metoden som används är writing to reading.

Sandström Kjellin och Wennerström (2006) beskriver hur elever med läs-och skrivsvårigheter eller dyslexi får mer stöd i de aktiviteter som har fokus på grundläggande färdigheter inom läs-och skrivning. De poängterar däremot att eleverna är mindre delaktiga i just dessa aktiviteter. När det gäller aktiviteter med fokus på språkanvändning ser man generellt ingen större skillnad, förutom när man undersöker delaktigheten hos elever med dyslexi framkommer det att de deltar mer aktivt i de aktiviteter som har fokus på språkanvändning. Det är av stor vikt som lärare att erbjuda elever med svårigheter kunskapen för att uppnå grundläggande färdigheter såsom stavning och grammatik. Resultatet speglar att man borde inkludera alla elever oavsett svårigheter eller behov i den ordinarie undervisningen där de kan använda språket som sitt verktyg. Ett annat inkluderingsperspektiv handlar om att stödja eleverna gällande de grundläggande svårigheterna; stavning och grammatik, visa eleverna vart de ska skriva och vart de finner svaren, på så vis kom dessa elever i gång med arbetet.

Utifrån intervjuerna kunde Alatalo (2011) se att många lärare använder högläsning eftersom de ökar elevernas ordförråd. Det visade även hur lärarna använder veckans bokstav med hjälp av phonics och läseböcker parallellt med arbetet med Bornholmsmodellen samt hur positiva effekter denna metod och modell har. Det framkommer även att lärare använder sig av andra metoder, exempelvis *KIWI* för lästräningen och *witting* för skrivträning. Alatalo (2011) beskriver, för att förstå hur fonem och grafem hänger samman använde många lärare sig av avkodningsinriktad läsinlärning. Resultatet visar även att läsförståelsestrategier är viktigt för att knäcka läskoden, detta genom att samtala om textens innehåll i efterhand så att alla har förstått den rätt.

Tjernbergs (2013) studie visade på att skolan gav goda resultat eftersom de lade vikt på bred variation och olika aktiviteter som gynnade läs-och skrivutvecklingen, exempelvis högläsning, textsamtal och textbearbetning kopplat till elevernas intresse, vilket man kan göra

effektivt via Chambers modellen. Genom dessa aktiviteter främjar man elevernas ordförråd, läsförståelse samt de olika effektiva läs-och skrivstrategier som finns. Några av de metoder som används i denna skola är whole language, witting metoden och phonics. De framkommer även att de medvetandegör språkets uppbyggnad. Resultatet visar även att eleverna får en bra nivå av stöd samt att många lektioner redan innehåller specialpedagogiska moment. Ett exempel är att använda sig av muntliga diskussioner eftersom elever som har svårigheter blir därmed inkluderade i undervisningen och får en betydelsefull känsla av att kunna lyckas.

Det har framkommit att det finns ett tydligt mönster i studierna som beskriver vikten av en balanserad och individanpassad undervisning för att främja den fortsatta läs- och skrivutvecklingen. Som det tidigare nämnts går det att urskilja att det finns en trend att kombinera metoder, modeller och digitala verktyg i den traditionella undervisningen. En annan trend som även går att urskilja är samarbetet mellan lärare och specialpedagoger. Båda dessa trender lyfts fram som viktiga för elevernas fortsatta läs-och skrivutveckling. Studierna visar även att eleverna gynnas av varierad undervisningen, vilket bidrar till ökad motivation och förbättrad kunskapsinhämtning (Forsling 2019; Fälth och Selenius 2024; Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin 2015; Sandberg och Norling 2020; Sandström Kjellin & Wennerström, 2006; Tjernbergs 2013). Fler trender och mönster som går att se lyfts i avsnittet 3.2 fördjupad analys.

3.2 Fördjupad analys

Syftet som ligger till grund för denna kunskapsöversikt handlar om att undersöka samt analysera vad forskningen säger gällande undervisningsmetoder och stöd kopplat till elever med läs-och skrivsvårigheter. För att besvara syftet tar vi hjälp av följande två frågeställningar: Vilka undervisningsmetoder gynnar elever med läs- och skrivsvårigheter? Hur kan man som lärare stödja elever med läs-och skrivsvårigheter?

Som lärare har man ett stort ansvar att utbilda kommande samhällsmedborgare, det som även vilar på lärarnas axlar är att alla elever ska uppfylla målen eller i alla fall sträva efter att uppfylla kriterierna. Sandberg och Norling (2020) beskriver att den tidiga läs-och skrivutvecklingen är en viktig grund för fortsatt utveckling. Genom att anpassa sin undervisning med hjälp av ett flertal metoder och modeller där alla elever är inkluderade och engagerade kan man förhindra att fler elever har fortsatta svårigheter senare i livet. I detta avsnitt besvaras kunskapsöversiktens frågeställningar.

3.2.1 Vilka undervisningsmetoder gynnar elever med läs- och skrivsvårigheter?

I detta avsnitt presenteras olika metoder och modeller som främjar elevers utveckling trots läs-och skrivsvårigheter.

3.2.1.1 Writing to reading

En röd tråd som fanns i ett flertal studier var att lärarna använder sig av writing to reading. Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015) lyfter denna metod som en stor hjälp och menar på, för att kunna läsa måste man kunna skriva, denna metod kan även kombineras med digitala verktyg (Sandberg och Norling 2020; Forsling 2019). Nivlius och Svensson (2022) lyfter även hur denna metod användes för RTI-gruppen för att stärka deras kunskaper. Tjernberg (2013) förklarar att writing to reading innebär att eleverna behöver ta en process i taget. Det förklaras även att elever behöver genomgå två utvecklingsprocesser samtidigt, både de kognitiva och motoriska.

3.2.1.2 RTI-modellen

Nivlius och Svensson (2022) undersökte som tidigare nämnt de positiva effekterna RTI-modellen hade på läs- och skrivutvecklingen. Denna modell utgår från evidensbaserad undervisning och det elever som upptäcks kunna hamna i riskzonen får tidiga intensiva förebyggande insatser som kan ges i olika nivåer. Modellen gav positiva resultat i studien och kan därmed användas för att gynna elever som har eller är i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter.

3.2.1.3 Bornholmsmodellen

Det framkom att lärare använder sig av flera modeller för att utveckla läs- och skrivundervisningen hos elever. Bornholmsmodellen använder sig av språklekar och övningar för att systematiskt stimulera elevers språkliga medvetenhet så som bokstavskunskap, ordförråd samt fonologisk medvetenhet (Alatalo 2011; Sandberg, Hellblom-Thibblin & Garpelin 2015).

3.2.1.4 Kiwimetoden

Alatalo (2011) nämner att kiwi metoden är en metod som är en del av whole language. Metoden grundar sig i utgivna böcker och gemensam läsning, den gemensamma läsningen kan varieras med både svaga och starka elever inom läs-och skrivutvecklingen. Denna metod

utgår ifrån att utveckla språket, det lästa och det egna skrivandet genom att läsa gemensamt, vägledad läsning, högläsning och självständig läsning.

3.2.1.5 Wittingmetoden

Alatalo (2011) lyfter även wittingmetoden, som bygger på att läsning och skrivning är två sammanhängande delar, som utgår ifrån att börja med kopplingen mellan grafem och fonem. Efter att ha utvecklat denna förståelse kan läsförståelsen introduceras. Tjernberg (2013) förklarar även att denna metod används på skolan hon studerat.

3.2.1.6 Whole language

Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015) lyfter att lärarna arbetar utifrån whole language. Det framkommer att lärarna använder sig av ett förhållningssätt inom läs-och skrivundervisningen, som integrerar språkets form samt funktion. Denna metod är en framgångsrik metod som stöttar elever i den tidiga läs-och skrivutvecklingen. Även Tjernberg (2013) använder sig av whole language, där det beskrivs att man utgår ifrån en helhet, det vill säga en text, som sedan bearbetas till ett mer detaljerat plan, ordbilder memoreras.

3.2.1.7 Phonics

Alatalo (2011) beskriver vikten av att använda sig av phonics med elever som har läs-och skrivsvårigheter. Detta för att Phonics är en metod som innefattar att eleven börjar att lära sig kopplingen mellan fonem och grafem. Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015) beskriver även hur detta är en framgångsrik metod lärare använder sig av för att främja läs-och skrivutvecklingen. Tjernberg (2013) beskriver phonics utifrån att eleverna lär sig kopplingen mellan fonem och grafem för att därefter koppla samman detta till en hel sammanhängande läsprocess.

3.2.1.8 Veckans Bokstav

Man kan urskilja att många lägger en stor vikt på att träna kopplingen mellan grafem och fonem. Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015) lyfter att ett effektivt sätt att göra detta är att arbeta med veckans bokstav då elever får möjligheten att träna på både bokstavens form samt dess ljud. Detta kan även sammankopplas med de digitala tangentborden, beskriver Sandberg och Norling (2020). Alatalo (2011) tar även upp veckans bokstav och hur avkodningsinriktad läsinlärning är något som lärarna använder för att träna kopplingen

mellan grafem och fonem. Tillämpningen av metoder är därmed viktig att anpassa efter sin egen klass och inte endast använda en. Utöver den ordinarie undervisningen kan man som lärare stödja eleverna med ordbilder för att få en förståelse för grafem och fonem (Sandberg och Norling 2020)

3.2.1.9 Högläsning

Elever som börjar i förskoleklass har oftast inte förmågan att vara sig skriva eller läsa. En viktig del av elevernas läs-och skrivutveckling handlar därmed om högläsning. Högläsning används ofta i skolan när eleverna har fruktstund eller avkoppling. Alatalo (2011) beskriver att högläsning är en strategi där man bland annat utvecklar ordförrådet. Högläsning kan även bidra till en större förståelse för både bokstavskunskap samt avkodning vilket är grundläggande för elevernas läsinlärning på grund av att det utvecklar sin läsförståelse (Fälth & Selenius 2024; Sandberg & Norling 2020).

Nielsen (2011) skildrar att för en fortsatt läs-och skrivutveckling finns det även en annan viktig del av högläsningen, nämligen att eleverna själva får läsa högt för en lärare. Genom att få denna möjlighet får även eleverna möjlighet att läs träna samt utveckla sin avkodningsförmåga.

Tjernberg (2013) lyfter hur högläsning bidrar till en starkare språkförståelse. För att eleverna ska gynnas så mycket som möjligt av högläsningen kan man använda sig av boksamtal utifrån Chambers modellen, där fyra frågor ska besvaras. De fyra frågorna handlar om, vad man gillar och ogillar, vilka mönster och frågetecken man har. På så vis arbetar eleverna tillsammans med lärare genom en textbearbetning, vilket handlar om att man går djupare in på vad texten egentligen betyder.

3.2.2. Hur kan man som lärare stödja elever med läs- och skrivsvårigheter?

I detta avsnitt presenteras lärarnas olika stöd som främjar elevers utveckling trots läs-och skrivsvårigheter.

3.2.2.1 Inkludering

En elev som har svårigheter är ofta inte en del av den ordinarie undervisningen på grund av att den är i behov av mer stöd och en annan form av undervisning jämfört med de elever som ligger på en normal nivå i klassrummet. Dock beskriver Sandström Kjellin och Wennerström (2006) att elever trots svårigheter bör finna sig i den ordinarie undervisningen detta för att

alla elever ska inkluderas i skolvärlden, däremot kan läraren hjälpa eleven med uppstartsarbetet. Vilket även styrks av styrdokumentet skolan vilar på (Skolverket 2022).

Sandström Kjellin och Wennerström (2006) förklarar fortsättningsvis att elever som har svårt att kunna medverka i den ordinarie undervisningen kan därmed använda sig av de verktyg som fungerar för eleven vilket är exempelvis språket. Genom att använda sig av muntliga diskussioner i klassrummet kan man inkludera alla elever, på så vis kan de uppleva en känsla som är betydelsefull och att eleven kan lyckas (Tjernberg 2013).

3.2.2.2 Individualisering

Trots att det är en viktig del att alla elever känner sig inkluderade handlar det även om en etisk fråga. När känner man sig inkluderad? När man får sitta själv och arbeta eller när man får vara en del av den ordinarie undervisningen? Skolverket (2022) beskriver att man skall främja varje elevs individuella lärande efter elevens egen förmåga. För att kunna utvecklas krävs det att man upplever en känsla av trygghet, det kan bland annat handla om miljön, exempelvis en öppen yta, ett grupprum eller klassrummet. Det som är viktigt i detta handlar om möjligheten att eleverna får arbeta i sin egen takt, skildrar Nielsen (2011).

3.2.2.3 Digitala verktyg

Det är till fördel att ta hjälp av de digitala verktyg som finns för att kunna stödja elevers läs- och skrivsvårigheter. Genom att använda sig av program på datorn kan elever använda sina sinnen för en fortsatt utveckling eftersom de ser bokstäverna samt hör bokstavsljudet vilket kan bidra till ett menings- och betydelsefullt lärande. (Forsling 2019)

Sandberg och Norling (2020) stryker även detta genom att beskriva, utifrån den traditionella undervisningen kan man använda digitala verktyg som ett komplement. Med ett tangentbord till hjälp kan de både få höra och se bokstäverna via direkt kommunikation. Fält och Selenius (2024) förklarar genom att använda ett digitalt verktyg i läs-och skrivutvecklingen läggs fokuset på något annat än den motoriska färdigheten, att forma bokstäverna med papper och penna. Huvudfokuset handlar därmed om att få ner skriven text på det digitala verktyget och på så vis kan man stödja eleverna som har läs-och skrivsvårigheter vilket även Nielsen (2011) styrker.

3.2.2.4 Specialpedagog

Sandberg, Hellblom-Thibblin och Garpelin (2015) antyder att elever med läs-och skrivsvårigheter inte skall ha insatta stödinsatser på grund av att de ska följa den ordinarie undervisningen som ges. Dock beskrivs det av ett flertal forskare att det är av stor vikt som lärare att man tillämpar extrainsatta stödinsatser till de elever som uttrycker behov av ett stöd. I 25 kap. 9§ skollagen (SFS 2010:800) beskrivs det att ”Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. ”

Samarbetet mellan specialpedagog och lärare är därmed viktig för elevers fortsatta utveckling, detta för att genom diskussion med specialpedagog kan man tillämpa specialpedagogiska moment i sin undervisning (Fälth & Selenius 2024; Nilvius & Svensson 2022; Sandberg & Norling 2020; Tjernberg 2013).

4. DISKUSSION

4.1 Forsknings diskussion

Syftet som ligger till grund för denna kunskapsöversikt handlar om att undersöka samt analysera vad forskningen säger gällande undervisningsmetoder och stöd kopplat till elever med läs-och skrivsvårigheter. För att besvara syftet tar vi hjälp av följande två frågeställningar: Vilka undervisningsmetoder gynnar elever med läs- och skrivsvårigheter? Hur kan man som lärare stödja elever med läs-och skrivsvårigheter?

Utifrån den första frågeställningen kan man tyda i resultatet att writing to reading är den metod som oftast används, detta på grund av eleverna genomgår en process i taget samt att de behöver skriva för att kunna läsa beskriver färmst Tjernberg (2013) men även andra forskare som benämns i avsnittet 3.2.1.1 Writing to reading. En annan modell som mestadels används i förskoleklass är bornholmsmodellen eftersom det är ett givande och lekfullt arbetssätt (Alatalo 2011; Sandberg, Hellblom-Thibblin & Garpelin 2015). Även högläsning och veckans bokstav är någon som också framkommer att många forskare använder sig utav detta för att eleverna utvecklar ordförrådet, bokstavskunskapen samt avkodningen (Fälth & Selenius 2024; Sandberg & Norling 2020).

Utifrån den andra frågeställningen framkom de att samarbetet mellan lärare och specialpedagog är viktigt för elevernas fortsatta utveckling eftersom anpassade stödinsatser

kan sättas in vilket bland annat Nilvius & Svensson (2022) beskriver. Digitala verktyg är även ett hjälpmedel som kan anpassas utifrån elevens svårigheter och som kan främja elevens läs-och skrivutveckling förklarar Forsling (2019).

Generellt visar resultatet att många forskare är överens om vilka metoder och modeller som används men de som nämns i endast Nilvius & Svenssons (2022) artikel är RTI-modellen. Resultatet tyder även på att de finns en kunskapsbrist gällande vad en metod och modell faktiskt är vilket kan ge ett bristande resultat hos elevernas läs-och skrivinläring (Alatalo 2011; Sandberg, Hellblom-Thibblin & Garpelin 2015; Tjernberg 2013).

4.1.1 Styrkor och svagheter

Den första styrkan som har identifierats är kring forskningsområdet på grund av att det finns mycket forskning i Sverige kring läs-och skrivsvårigheter. Den andra styrkan handlar om att det finns många studier som har undersökt både stadsorter och landsorter vilket man bland annat kan se i Tjernberg (2013) som undersöker landbyggen medan Sandberg och Norling (2020) undersöker tre olika strategiskt utformande områden. Detta bidrar till en större förståelse för elevernas läs-och skrivsvårigheter och att de inte är kopplade till en geografisk plats. Den sista styrkan var hur studierna använde olika metoder för att undersöka området. De valda studierna använde oftast en kvalitativ metod men det fanns även en som kombinerade båda och två som enbart gjorde en kvantitativ studie.

En svaghet som upptäcktes väldigt snabbt in i alla studierna är att det inte finns någon tydlig bild av vad läs-och skrivsvårigheter innebär eftersom det endast beskrivs som läs-och skrivsvårigheter. Vi upplever att det finns en brist gällande detta forskningsområde eftersom studierna som genomfördes var oftast kortsiktiga studier, det vill säga att de genomfördes och studerades under en kort period. Av de nio studierna var det tre som pågick under en längre tid, Tjernberg (2013), Nielsen (2011) samt Nilvius och Svensson (2022). Vid översikten läsningen av studierna upplevs det att det finns en brist kring urvalet av deltagarna exempelvis studien som Sandberg och Norling (2020) genomförde, har ett deltagarantal på 17, jämfört med en annan studie som Fäth och Selenius (2024) genomförde, har ett deltagarantal på 269.

Förutom de identifierade styrkor och svagheter har även förslag till vidare forskning identifierats. Utifrån de studier som vi har undersökt och analyserat har vi kommit fram till att

det bland annat behövs vidare forskning på hur effektiva de olika metoderna och modellerna är beroende på elevgrupp då det inte beskrivs i någon studie. Detta för att det som har framkommit i denna kunskapsöversikt vilka metoder och modeller som är lämpliga att använda när man undervisar elever med läs-och skrivsvårigheter men inte effekten eller resultatet. Yttre forskning kan behövas eftersom de studier vi har undersökt och analyserat har mestadels kollat på en kort period, vi ser därför behovet av att undersöka longitudinellt exempelvis en grupp med läs-och skrivsvårigheter under några årskurser. Som det tidigare nämnts i avsnittet 1. inledning beskriver Tjernberg (2013) att det verkar finnas brister hos läraren själv, vi anser därmed att det finns ett behov av vidare forskning på studier som fokuserar på lärarnas didaktiska kompetens och hur de kan utveckla sin undervisning för att bättre bemöta behoven hos elever med läs- och skrivsvårigheter.

4.2 Metoddiskussion

Som det tidigare nämnts användes tre databaser; Primo, ERIC proquest och Google Scholar. Generellt är Primo en okomplicerad databas som med en första sökning gav ett brett resultat, för att precisera träffarna kunde man med fördel använda citattecken och ett avancerat sökalternativ. Till skillnad från Primo var ERIC proquest en mer komplex databas eftersom för varje sökord behövde man placera de inom NOFT(SÖKORD) OR/AND, exempelvis vår sökning såg ut följande; NOFT(reading and writing) AND NOFT(sweden) AND NOFT(primary). Google Scholar är en enkel databas att använda sig av för att få fram relevanta sökträffar eftersom man både kunde använda sig av meningar och specifika ord.

Vid sökningen av artiklar lästes endast abstract först för att ge en överblick. Generellt gav abstracten en bra insikt men det hade vart med fördel att läsa delar av resultatet också. Detta resulterade i att artiklar sedan valdes bort på grund av att relevansen till området var bristande, därmed fortsatte sökningen av artiklar.

4.3 Relevans för läraryrket

Läraryrket är en profession som vilar på styrdokument, beprövad erfarenhet samt vetenskaplig grund och gällande det valda området, anses det vara en stor relevans eftersom fler elever idag har läs-och skrivsvårigheter. Som det tidigare nämns vilar yrket på en vetenskaplig grund och är därmed ett aktuellt forskningsområde att fördjupa sig i eftersom studierna ger flera konkreta exempel på hur man som lärare med hjälp av metoder, modeller eller andra arbetssätt kan gynna elever med läs- och skrivsvårigheter.

En röd tråd i kunskapsöversikten är att lärare inte endast använder sig av en metod eller modell utan av fler i kombination med varandra, detta för att gynna elevernas läs- och skrivutveckling. Skolverket (2022, s. 5) beskriver ”Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. ”. Trots kombinationerna av metoder och modeller upptäcks en intressant fråga, att lärarna som deltog i de olika studierna saknar kunskapen av vad en metod eller modell heter, däremot har de kunskapen om hur de använder sig av den. Som det tidigare nämnts finns en kunskapsbrist i läraryrket gällande vad en metod och modell faktiskt är, detta är inget som framkommer i vare sig studierna eller under vår utbildning på Högskolan i Borås. Adamson (2017) skildrar värdet av lärarnas medvetenhet gällande didaktiska val, detta för att lärarna ska kunna fortsätta undervisa på ett korrekt och utvecklat sätt. En lärares olika val av metoder har en påverkan på hur elevers fortsatta utveckling utspelar sig. Det är därmed viktigt att veta vilken metod eller modell som gynnar vad och hur man använder sig av den på grund av att man har kompetensen att undervisa elever som ligger på olika nivåer men även olika åldrar.

5. SLUTSATSER

De slutsatser som framkommit under arbetet med vår kunskapsöversikt handlar om vikten av att kartlägga elevers svårigheter i tidig ålder för att ge eleven de bästa förutsättningar, på så vis främjar man den fortsatta utvecklingen. Det har även framkommit att det inte finns ett rätt svar kring hur man ska främja läs- och skrivundervisning, utan att det finns ett flertal metoder som skulle kunna gynna dessa elever.

Bornholmsmodellen är den modell som är mest relevant för förskoleklass eftersom den stimulerar och motiverar tidig språkinläring på ett elevnära sätt. En metod som är relevant att använda sig av inom den tidiga läs-och skrivutvecklingen är writing to reading då den arbetar med den kognitiva och motoriska processen samtidigt. Utifrån analysen kan vi även tyda att aspekter såsom individualisering och inkludering är viktiga på grund av att eleven får rätt stödinsatser samt en känsla av att lyckas. Digitala verktyg är ett bra komplement till den traditionella undervisningen eftersom den ger möjlighet till användandet av flera sinnen.

Som det tidigare nämnts i inledningen förklaras det att det finns brister hos lärare eftersom de inte besitter korrekta kunskaper för att lära ut till elever gällande läs-och skrivningen. Det

finns alltså ett behov hos lärare att stärka sina kunskaper, genom att stärka sina förmågor och kunskaper kan man på så vis nå ut till fler elever. Lärare behöver även kontinuerligt insätta sig och införskaffa ny kunskap om bland annat modeller, metoder och förhållningsätt för att kunna utveckla sitt eget lärande. Vilket kan bidra till ökad förståelse för elevers tidiga läs-och skrivutveckling. Avslutningsvis är det även viktigt att läraren besitter brett korrekta kunskaper för att kunna utforma en bra undervisning.

Referenser

Studier som är med i resultatet markeras med en *

Adamson, L. (2017). Undervisning på vetenskaplig grund. I *Vetenskap och beprövad erfarenhet – skola*. Lund: Lunds universitet Media-Tryck.

https://www.vbe.lu.se/sites/vbe.lu.se/files/vbe_skola_for_webb.pdf

Alatalo, T. (2023) Alla skolämnen ansvarar för elevers läsförmåga. I Alatalo, Tarja (red.). *Läsundervisningens grunder*. Malmö: Gleerups.

*Alatalo, T (2011). *Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1–3: om lärares möjligheter och hinder*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/25658/gupea_2077_25658_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bjärvall, K. (2022) "Mer skärmtid ger sämre språkutveckling". Stockholm stad.

<https://pedagog.stockholm/undervisning-och-larande/mer-skarmtid-ger-samre-sprakutveckling/> [2024-12-17]

Elbro, C. (2022) Avkodning. I Norén, S (red.). *Lära barn att läsa: [vägen från fonologisk medvetenhet till god läsförståelse]*. Andra upplagan Stockholm: LegiLexi. Tillgänglig på Internet: https://a.storyblok.com/f/129463/x/c712e3f7ab/lara-lasa_ebok.pdf

Eriksson Barajas, K. Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: Vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur & Kultur Akademisk.

*Forsling, K. (2019). Designs for Learning: Focus on Special Needs; Designs for Digitalised Literacy Education in a Swedish Lower Primary School. *Designs for Learning*, 11(1), 108-. <https://doi.org/10.16993/df1.106>

Furnes, B., Elwér, Å., Samuelsson, S., Treiman, R., & Olson, R. K. (2024). The stability and developmental interplay of word reading and spelling: a cross-linguistic longitudinal study from kindergarten to grade 4. *Reading & Writing*, 37(9), 2411–2428.

<https://doi.org/10.1007/s11145-023-10465-9>

*Fälth, L., & Selenius, H. (2024). Primary school teachers' use and perception of digital technology in early reading and writing education in inclusive settings. *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology, ahead-of-print*(ahead-of-print), 1–10.

<https://doi.org/10.1080/17483107.2022.2125089>

Grigorenko, E. L., Compton, D. L., Fuchs, L. S., Wagner, R. K., Willcutt, E. G., Fletcher, J. M., & Kazak, A. E. (2020). Understanding, Educating, and Supporting Children With

Specific Learning Disabilities: 50 Years of Science and Practice. *The American Psychologist*, 75(1), 37–51. <https://doi.org/10.1037/amp0000452>

Hebert, M., Kearns, D. M., Hayes, J. B., Bazis, P., & Cooper, S. (2018). Why Children with Dyslexia Struggle with Writing and How to Help Them. *Language, Speech & Hearing Services in Schools*, 49(4), 843–863. https://doi.org/10.1044/2018_LSHSS-DYSLC-18-0024

Högskolan i Borås (2024). *Information om primo*. <https://www.hb.se/biblioteket/skriva-och-referera/referera-till-kallor/guide-till-harvardssystemet/> [2024-12-02]

*Kjellin, M. S., & Wennerström, K. (2006). Classroom activities and engagement for children with reading and writing difficulties. *European Journal of Special Needs Education*, 21(2), 187–200. <https://doi.org/10.1080/08856250600600885>

*Nielsen, C. (2011). The Most Important Thing: Students with Reading and Writing Difficulties Talk About their Experiences of Teachers' Treatment and Guidance. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 55(5), 551–565. <https://doi.org/10.1080/00313831.2011.555921>

Nilholm, C. (2017). *SMART - Ett sätt att genomföra forskningsöversikter*. Lund: Studentlitteratur.

*Nilvius, C., & Svensson, I. (2022). Efficacy evaluation of a full-scale response to intervention program for enhancing student reading abilities in a Swedish school context. *Reading & Writing*, 35(5), 1239–1264. <https://doi.org/10.1007/s11145-021-10237-3>

Norén, S (red.) (2022). *Ordlista. Lära barn att läsa: [vägen från fonologisk medvetenhet till god läsförståelse]*. Andra upplagan Stockholm: LegiLexi. Tillgänglig på Internet: https://a.storyblok.com/f/129463/x/c712e3f7ab/lara-lasa_ebok.pdf

*Sandberg, G., Hellblom-Thibblin, T., & Garpelin, A. (2015). Teacher's perspective on how to promote children's learning in reading and writing. *European Journal of Special Needs Education*, 30(4), 505–517. <https://doi.org/10.1080/08856257.2015.1046738>

*Sandberg, G. & Norling, M. (2020) "Teachers' Perspectives on Promoting Reading and Writing for Pupils with Various Linguistic Backgrounds in Grade 1 of Primary School", *Scandinavian Journal of Educational Research*, vol. 64, no. 2, pp. 300-312. <https://doi.org/10.1080/00313831.2018.1554600>

Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshem: Lgr 22*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=9718>

Specialpedagogiska myndigheten (2024). *Läs- och skrivsvårigheter*. <https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/las--och-skrivsvarigheterdyslexi/> [2024-11-20]

*Tjernberg, C (2013). *Framgångsfaktorer i läs- och skrivlärande [Elektronisk resurs] en praxisorienterad studie med utgångspunkt i skolpraktiken*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:614329/FULLTEXT01.pdf>

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se